

Г. Ф. ВОЛИК

**Обстеження поселень зрубної культури
в долині р. Вовчої**

У 1972—1973 рр. членами історичного гуртка м. Курахово Донецької області під керівництвом автора проведена розвідка пам'яток археології у долині р. Вовчої від верхів'я до пос. Шевченка на відстані близько 40 км. Тут виявлено дев'ять поселень пізньої бронзи, у тому числі поблизу с. Євгенівка (два поселення), хуторів Артемій і Веселий, с. Желанна — II, пос. Курахівка та сіл Новоіллінка, Красне і Шевченкове. Обстежено також кілька курганів.

Найцікавіші численні матеріали були виявлені на поселенні поблизу хутора Веселий, розташованому на надзаплавній терасі правого берега Вовчої, на висоті 4—5 м

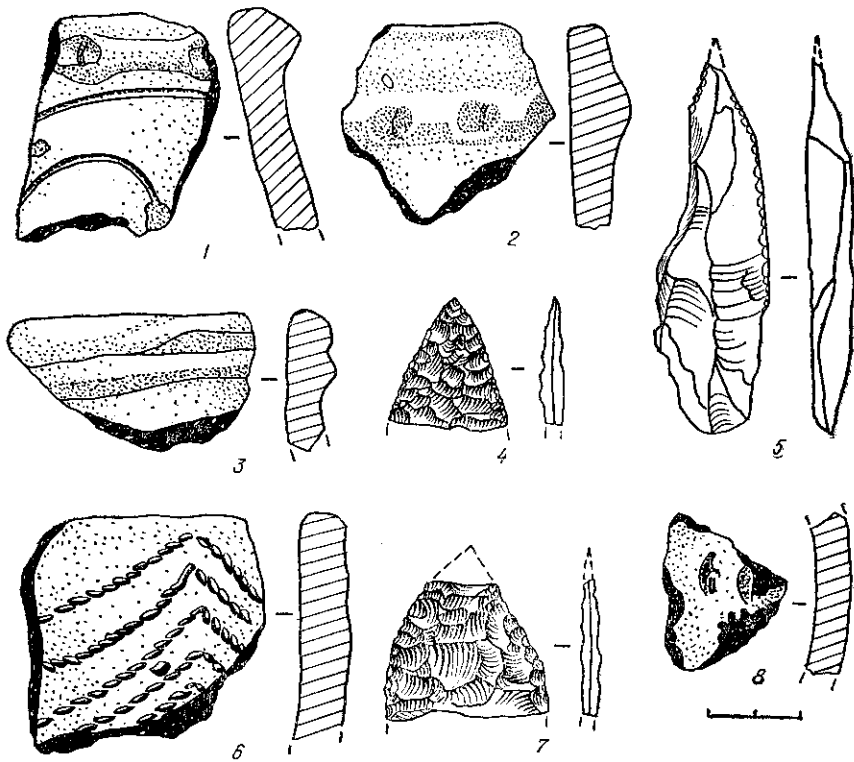

Рис. 1. Кераміка та крем'яні вироби з хутора Веселого.

над її літнім рівнем. Знахідки зібрані на площі 25×30 м. У колекції є уламки глиняного посуду та окремі крем'яні вироби. Кераміка ліпна, відносно товстостінна, з домішками піску в глині. Поверхня посуду темно-сіра, інколи жовтувата, злам чорний. Переважна більшість фрагментів стінок неорнаментована. Під зрізом вінець, однак, дуже часто є валикова орнаментация. Валик звичайний, наліпний, інколи розчленований насічками. Окремі фрагменти мають шнурову чи прокреслену орнаментацию (рис. 1, 1—3, 6, 8). Серед крем'яних виробів — два уламки вістрів до списа, сформованих двобічним ретушуванням, відщепи та пластини (рис. 1, 4, 5, 7).

Викликає інтерес і поселення, виявлене поблизу с. Шевченкове на південь від нього, на висоті 5 м над рівнем р. Вовчої. Під час шурфування зафіксовано культурний шар потужністю понад 1 м. Кераміка за формами дуже нагадує вироби з Веселого, але тут трапляється багатоваликівна орнаментация, а також заглиблений візерунок, що складається з прогладжених ліній, відбитків шнура, рідше — гребінця тощо.

Аналогічні знахідки виявлені і на всіх інших обстежених нами пунктах узбережжя р. Вовчої. На Кураховському поселенні, крім того, знайдено прясла, виготовлені із стінок кераміки, а також заготовки важків з каменю та окремі кістяні вироби. На цьому і на деяких інших поселеннях зберігся фауністичний матеріал.

Переважає більшість обстежених пам'яток була прошурфована. На окремих з них (Євгенівка, Желанна-II, Артемій, Красне) культурний шар мав товщину від 0,7 до 1,2 м. В одному з шурфів на поселенні Артемій трапились залишки господарської ями або житлової споруди типу землянки (глибина — 2,4 м від сучасної поверхні).

За керамічним матеріалом поселення в долині р. Вовчої можна вважати належними до пізнього етапу зрубної культури. Найближчі аналогії глиняному посуду є, наприклад, в матеріалах нижнього шару Ушкальського поселення на Дніпрі, що датується останніми століттями II тисячоліття до н. е.

Скупчення поселень пізньої бронзи у верхів'ях невеликої річки досить показове. Цей факт свідчить про густу заселеність степових просторів племенами зрубної культури, коли вони в пошуках пасовиськ піднялися з долини великих рік на плато і заселили всю степову частину.